

Prof.dr hab.Barbara Bogołębska
Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UŁ

Recenzja pracy doktorskiej mgr Kateryny Metelskiej pt. *Perswazja i manipulacja we współczesnym dyskursie prasowym /na przykładzie polskich i ukraińskich magazynów modowych/*

Recenzowana rozprawa dotyczy dziennikarstwa mody i lifestylowego oraz mechanizmów retorycznych w nich występujących. Retoryka to, jak wiadomo, teoria komunikacji perswazyjnej /przekonywanie, nakłanianie/. Praca obejmuje swym zakresem zagadnienia kultury/zjawisko mody/, prasoznawstwa i językoznawstwa/kognitywnego, kulturowego, psycholingwistyki/. Ma charakter komparatystyczny i interdyscyplinarny. W dyskursie mody o charakterze popularyzacyjno-poradnikowym sporą rolę odgrywa retoryka: techniki perswazji ,środki retoryczne i toposy /czasu, autorytetu/. W większym stopniu inventio, niż elocutio. Ta odmiana tematyczna, specjalistyczna, jaką jest dziennikarstwo modowe, nie ma zbyt wielu teoretycznych opracowań, choć bywa już wykładana na uniwersytetach kształcących dziennikarzy. W ujęciu tematu zwraca uwagę brak wzmianek o innych mediach, a przecież dyskurs prasowy jest elementem szerszego- medialnego właśnie. Stąd należało choćby wspomnieć o rynku wydawniczym pism modowych , o innych mediach czy formach dziennikarstwa modowego, równie ważnych w kształtowaniu trendów mody: programy telewizyjne, blogi i portale modowe. Autorka przyjęła szerokie rozumienie mody: od sposobu ubierania się –do stylu życia. Ma to swoje plusy, ale i wprowadza komplikacje.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów, nie licząc wstępu, zakończenia i bibliografii.

W krótkim **Wstępie** Doktorantka określa metodę-jest nią analiza funkcjonalna , stylistyczna i lingwistyczna dyskursu oraz komparatystyka. Spośród metod medioznawczych obecna jest w rozprawie- opisana przez Walerego Pisarka- metoda analizy zawartości mediów . Mgr Metelska określiła cele i zadania badawcze i podkreśliła globalny aspekt zjawiska, jego uniwersalność.

Rozdział I zatytułowany „Moda jako inwariant kultury oraz instytucja innowacyjna” ,zgodnie z zamierzeniem Autorki miał zarysować „teoretyczny model mody”. Doktorantka porządkuje i definiuje słownikowo przywoływane w nim pojęcia oraz ich wzajemne relacje /np. moda-obyczaj/. Wskazuje też na funkcje mody.

W **Rozdziale II** „Moda w czasopismach modowych” mgr Metelska przedstawia krótką historię dziennikarstwa mody i prasy dla kobiet: zagranicznej, polskiej, rosyjskiej i ukraińskiej. Część z przywołanych ukraińskich to oryginalne tytuły, a część stanowią formaty pism zagranicznych. Doktorantka słusznie odróżnia „prasę kobiet” od „prasy kobiecej”. Zwraca też uwagę na przenikanie się dyskursów modowych z lifestylowymi.

Analiza obejmuje wybrane tytuły magazynów: „Vogue”, „Harper`s Bazaar”, „Elle”, „Playboy”, jest jednak dość ogólnikowa. Sadzę, że z „Vogue” można było zrezygnować, gdyż w czasie powstawania rozprawy tytuł ten nie miał jeszcze wersji polskiej /polska edycja ukazała się w lutym b.r./, więc trudno tu było zastosować metodę porównawczą. Analizowane pisma pozostają w podwójnych związkach: z tytułem wzorcowym i z jego narodowymi wersjami. Podobieństwa i różnice trzech pozostałych pism o modzie w wersjach polskiej i ukraińskiej szczegółowo zestawiała Autorka rozprawy w tabelach, a następnie je skomentowała. Przyjęła tu siedem kryteriów komparatystycznych, wśród których brak jedynie gatunków dziennikarskich. Dodajmy, iż istotna jest perswazyjność określonych gatunków publicystycznych i użytkowych /np. reklamy/. Zestawienia tabelaryczne uwidoczniają podobne i odmienne rozwiązania, np. w wersji ukraińskiej widoczna jest konwergencja mediów /odwołanie do mediów społecznościowych, blogów/. W kryterium dotyczącym reklamy akcentuje Doktorantka tematykę, pomija zaś odmiany /typy/ reklamy. Skrótowość zapisów tabelarycznych –z natury rzeczy- nie pozwala dookreślić niektórych cech, np. nie wiemy, jakie to są zdjęcia i grafika „nieformalne” /s.62/. Ponadto -z myślą o czytelniku- można było przedstawiać w zapisie równoległym zestawiane w pismach podobne działy, np. Flash, Podróże, Sesje zdjęciowe na s.65-68.

Rozdział III zestawia „Język w mediach oraz dyskurs mody”. Zamyśl tego rozdziału jest dyskusyjny, panuje w nim swoista „silva rerum”: wskazanie na związki między kulturą a językiem, rozróżnienie pojęć- dyskurs medialny, mody i lifestylowy. Mgr Metelska nazywa też „chwyty manipulacyjne”, choć to słowo kluczowe dla rozprawy nie zostało jeszcze wprowadzone, wyjaśnione. Nazwa podrozdziału „O czym pisze się w magazynach modowych” to zbyt publicystyczne określenie, w zawartości- odnajdujemy streszczenia i omówienia kilku tekstów prasowych.

Zaproponowane i opisane przez Autorkę „chwyty” /np. „wizerunek autorytetu”/ to raczej toposy / ze świadectw/, tematy. Bardziej perswazyjne, niż manipulacyjne. Niezrozumiałe jest tu zdanie: „na przykład negatywnie zostanie oceniony wygląd osoby, jeśli ta pojawi się na spotkaniu biznesowym w stroju kąpielowym, chociaż ten przykład dotyczy bardziej zasad etycznych” /s.121/. To jednak raczej kwestia stosowności zachowania.

Perswazyjność/ manipulacyjność zostały przedstawione dość szkicowo.

Na zakończenie rozdziału Doktorantka zestawia w tabelach wyróżnione techniki, „mechanizmy” manipulacyjne i ich odmiany, obecne w dyskursie modowym i lifestylowym.

Rozdział IV opisuje „Mechanizm perswazyjny i manipulacyjny wykorzystany w dyskursie modowym” i stanowi przegląd typowych, wybranych środków językowo-stylistycznych. Zauważmy, że przykłady ze s.137 i dalszych to nie tyle metafory, ile aluzje. Można też odnotować w tekstach prasowych obecność aktów perswazyjnych /np. opinie, oceny, interpretacje, sugestie/ kształtujących postawy odbiorców. Mgr Metelska zwraca w rozdziale ponadto uwagę na zjawisko naśladowania kulturowego i językowego światowych centrów mody. Inna podjęta tu kwestia, to relacja obraz-słowo. W perswazyjności wizualnej niemałą rolę odgrywają gatunki fotograficzne. Wyniki analiz zostały przedstawione w formie tabeli. Szkoda, że pojęcie „manipulacji” wyjaśnia Autorka dopiero na s.165. Przyjmując za Siergiejem Kara-Murzą 7 psycholingwistycznych technik manipulacji, mgr Metelska ilustruje je przykładami z analizowanych pism.

W rozdziale końcowym-niefortunnie nazwanym jako „Podsumowanie i zakończenie”- Doktorantka słusznie zauważa trudność w zakresie „ujednoczenia /.../ i stworzenia jednej klasyfikacji technik manipulacyjnych wykorzystywanych w dyskursie medialnym na przykładzie mody” /s.178/. Ma świadomość językowego, psychologicznego i psycholingwistycznego aspektu zagadnienia. Analiza doprowadziła mgr Metelską do wniosku, iż mechanizmy perswazyjno-manipulacyjne w polskim i ukraińskim /choć rosyjskojęzycznym/ dyskursie modowym działają podobnie.

Bibliografia jest dość skromna, nie odnotowuje takich publikacji, jak np.: A. Karwowskiej-*Retoryka w dyskursie mody* /w: *Retoryka w komunikacji specjalistycznej*, red. M. Załęska; H.Vejlgaard- *Analiza trendu*; B. Rejakowej- *Kulturowe aspekty języka mody*; R. Cialdiniego- *Wywieranie wpływu na ludzi; Moda w kulturze, sztuce i edukacji* pod red. W.Bobrowicza; *Strój- zwierciadło kultury* pod red. M.Furmanik-Kowalskiej; E.Sapira- *Kultura, język, osobowość*; W.Możdżyńskiej- *Nawrotki- O modach i strojach; Dyskurs i jego odmiany* pod red. B.Witosz, K.Sujkowskiej-Sobisz, E.Ficek. Brak bibliografii podmiotowej, a w niej- zestawienia wykorzystanych numerów i roczników magazynów modowych.

Przypisy zawierają pewne niedociągnięcia, np. na s.16. cytatorowi z książki E.Balcerzana odpowiada przypis z W.Kopalińskiego. Brakuje w opisach /podobnie w bibliografii/ tłumaczy prac obcojęzycznych. Niektóre cytaty w

tekście nie mają dokumentujących je przypisów /np.s.31/ lub też są niewłaściwie zapisane /np.przypis 464 i dalsze/. Niewłaściwy jest opis artykułów prasowych.

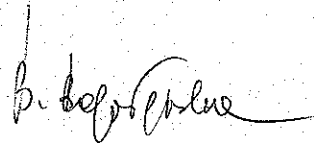
Język pracy jest syntetyczny ,choć komunikatywność przekazu utrudnia brak solidnej korekty/ literówki, interpunkcja, inne zapisy tytułów czasopism w tekście głównym, inne w przypisach- tu prawidłowo/. Pojawiają się też inne usterki i niezręczności językowe. Są wśród nich :

- błędy w zakresie pisowni /np. :”między dyscyplinarny”-s.9, ”nie demonstratywnych”-s.11, ”Ego”- s.13, „Monarchia Austro-Węgierska”-s.36, „nowostworzone”-s.36, life style-s.50 , „Amerykańska”-s.58, „mini zdjęcie”/ ;
- niefortunne określenia /np. ”bazowały się” , „podatni pod wpływ” , „na sferze odzieży” , „te pojęcie” ; „okres czasowy” , „z punktu socjalizującego”-s.128/ ;
- skłonność do powtórzeń /np. powstanie magazynu „Vogue”-s.43-44/;
- błędy fleksyjne /np. wielokrotnie powtarzający się „ze świata mody” , „dwóch imperium” ; „naśladowywał”/;
- niezręczności stylowe niekiedy utrudniają zrozumienie intencji piszącej / np. ”Dla zjawiska mody cenione jest wszystko, co stwarza barierę nieosiągnięcia”-s.13; „Obok pojęcia styl mieści się pojęcie <elegancja>”-s.24; „Wszystko przedstawiono w świetle nieodłącznym od mody”-s.60/ ; „nawiązać czytelnikowi własne spostrzeżenia”-s.99; „periodyczne skierowanie do przeszłości”-s.165;
- rozpoczynanie zdań od spójników „a” lub „więc” ;
- zdarzają się kolokwializmy / np. ”trochę prac, „wartość akcji szybko poszybowała do góry”-s.44, „na szybko wymyślić”-s.55/;
- rusycyzmy/ukrainizmy /np. ”przykładem temu” , „majskie wydanie” , „na XXI wielu”/.
- usterką redakcyjną jest podawanie cytatów w tekście różną czcionką /np. na s.46/.

Wartość rozprawy Doktorantki upatruję przede wszystkim w nowym pomysle, w ujęciu komparatystycznym oraz wnikliwej analizie zawartości czasopism, popartej wyczerpującą egzemplifikacją zagadnień /odszukiwanie i charakteryzowanie form oraz przejawów perswazji i manipulacji w pismach modowych/. Mgr Metelska udowodniła, że perswazja i manipulacja obecne są na wszystkich poziomach retorycznych: od inwencji -po elokucję. Podjęła też próbę nazwania i dopełnienia na podstawie omawianego materiału- technik /”chwytów”/ manipulacyjnych. Przedmiot badań jest bliski Doktorantce, ma dobrą orientację w tym zakresie. Rozdziały kończą się minipodsumowaniami. Autorka tłumaczy na ogół przywoływane cytaty rosyjskie. Przykłady są solidnie udokumentowane, skomentowane, wykresy i tabele prezentujące poszczególne problemy- przejrzyste i funkcjonalne.

Mimo wskazanych niedociągnięć natury merytorycznej, kompozycyjnej i językowej, stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Kataryny Metelskiej spełnia warunki określone w art.13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych . Stawiam więc wniosek do Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego o przyjęcie pracy jako podstawy do przeprowadzenia dalszego toku przewodu doktorskiego.

Łódź 2018-04-10

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Dr. Andrzej...' followed by a flourish.